

**L'INFANT PERE
D'ARAGÓ I D'ANJOU
«MOLT GRACIÓS E SAVI SENYOR»**

Antoni Conejo da Pena (ed.)

Ajuntament de Vandellòs
i l'Hospitalet de l'Infant

Cossetània
EDICIONS

Índex

PRESENTACIÓ, <i>per Alfons Garcia</i>	7
INTRODUCCIÓ, <i>per Antoni Conejo</i>	9
«Per lo servey del senyor rey e per exaltament de la Corona d'Aragó». La carrière politique de l'infant Pierre d'Aragon	17
<i>Alexandra Beauchamp</i>	
Economia, política i mecenatge al comtat d'Empúries en temps de l'infant Pere (1325-1342)	57
<i>Joel Colomer Casamitjana i Miquel Àngel Fumanal Pagès</i>	
Poètica i literatura tardotrobadoresca a la cort de l'infant Pere	87
<i>Marina Navàs Farré</i>	
Poesies i profecies de l'infant Pere	111
<i>Daniel Genís Mas</i>	
El govern del comtat de Prades en temps de l'infant Pere	123
<i>Eduard Juncosa Bonet</i>	
La cancelleria del Infant Pere: entre el pragmatismo y la teoria	143
<i>Manuel Romero Tallafigo</i>	
El castell dels comtes de Prades a Falset. Una aproximació des de l'arqueologia	167
<i>Joan Menchon Bes</i>	
L'infant Pere i les mines d'argent de Falset: l'impuls d'una explotació d'èxit	215
<i>Albert Martínez Elcacho</i>	
Àmplies, belles i aptes: les grans obres de la Tortosa gòtica en època de l'infant Pere	239
<i>Jacobo Vidal Franquet</i>	
L'infant Pere i Ferrer Bassa: el <i>Saltiri anglocatalà</i> , una obra cabdal de la miniatura gòtica catalana	265
<i>Albert Martínez Elcacho i Joan Yeguas Gassó</i>	
L'hospital de l'infant Pere «in loco vocato Coyll de Balaguer»	285
<i>Antoni Conejo da Pena</i>	

APÈNDIX 2: LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA DELS ANYS 2005-2006

Imma Teixell Navarro (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)

Els resultats que presentem a continuació deriven de les actuacions arqueològiques que es van dur a terme entre el febrer i el març de 2005, i entre el maig i el juny de 2006. Ambdues foren motivades pel projecte de restauració del castell, el qual fou encarregat a l'arquitecte Joan Albert Adell per l'Ajuntament de Falset, i se centraren bàsicament en l'àrea del palau gòtic, en la capella renaixentista i en l'accés de l'església. Durant l'execució dels treballs se seguiren en tot moment les indicacions de la direcció facultativa pel que fa a les cotes de profunditat d'excavació, així com les de delimitació de les àrees per estudiar arqueològicament, les quals van anar variant segons els resultats dels mateixos treballs i els seus condicionants sobre el projecte de restauració.

Pel que fa a la capella renaixentista, i després de desenrutar-ne parcialment l'espai, es documentà que l'accés a la seva cripta es configurava per l'exterior de l'església, tot formant part del cementiri que s'ubicava al costat del castell, almenys fins el 1876, moment en què es traslladà a un nou emplaçament (GORT 2003, 263). De la mateixa realitat de l'ús com a fossar se'n recuperaren una sèrie d'inhumacions en bateria, «loculi» individuals coberts amb volta de rajola adossats al tancament oest de la cripta de la capella renaixentista.

Per la seva banda l'actuació a l'església consistí en l'enderroc d'una de les cel·les de la presó (durant el primer quart del segle XIX el palau gòtic i l'interior de l'església romànica es transformà en presó), per tal de preservar l'antiga escala d'accés, amb la qual cosa es va poder recuperar el primer esglaó ubicat en una cota lleugerament superior al nivell de circulació identificat a l'interior de l'església, i configurat per la regularització de la llicorella i el seu tractament amb lliscat de calç sobre fines capes d'argiles gairebé pures. A tocar d'aquesta graonada, concretament al costat est, l'aparició d'un mur transversal a la llum de l'accés ha plantejat la hipòtesi que l'interior de l'església es trobava dividit en dues àrees, amb la intencionalitat de separar l'espai de culte de l'accés. Aquesta distribució, així com l'escala, podria respondre a la primitiva església construïda almenys al segle XIII, temple de Santa Maria, que ja fou església major a la primera meitat del segle XIV (GORT 2003, 112-113).

L'actuació més incisiva, encara que no en extensió, fou en la sala del palau gòtic. L'aparició d'una sèrie d'estructures, relacionades amb un procés de destrucció que sembla generalitzar-se en tota l'àrea, més els contextos «ceràmics», es troben constatant una ocupació andalusina que és plausible relacionar amb l'alqueria andalusina, com a clar precedent històric i arqueològic de la població de Falset, fet que corrobora el que indicaven les peces ceràmiques trobades en aquest espai i a la zona del baluard de ponent (MAZAIIRA 1985).

D'aquesta manera Falset formava part de la sèrie de fortificacions menors, organitzades en alqueries, que se sumaven a la marca fronterera organitzada al voltant del castell de Siurana (GORT 2003, 24).

Aquestes estructures de la fase més antiga documentada, totes obrades directament sobre la roca geològica, es troben tallades per les fonamentacions del palau gòtic, i sembla clar el seu desenvolupament més enllà dels límits constructius del segle XIV. Pel que fa als murs, estan obrats amb peces de llicorella combinades amb carreuons ben escairats. Per altra banda, cal percebre amb atenció la base d'un muntant de gran arcada, de la qual se'n conserven tres peces unides amb morter de calç, que era lligada gairebé imperceptiblement i que el desdoblament del seu muntant anàleg també es devia ubicar més enllà de l'àrea definida en el segle XIV.

Una descripció individual ha de tenir la troballa d'una llar enllosada que cal ubicar cronològicament amb el conjunt d'estructures ubicades cronològicament en època andalusina. Es tracta d'una gran estructura de fogar de la qual se'n conserva una superfície de 5,50 per 2,25 m, i es troba delimitada per una vora de pedra de cota més elevada que encercla una base de lloses de llicorella encaixades entre si però sense seguir cap disposició intencionada. L'exhumació dels seus nivells d'ús va poder determinar la presència de cendres en tota la seva àrea interna, així com dos punts concrets on es produïren usos reiteratius de l'acció del foc, tal com indicaven dues clapes de cendres molt compactes.

L'ús de les citades estructures d'atribució andalusina, en tots els punts on es va assolir la profunditat suficient, sembla estroncat amb la constatació d'un mateix nivell d'incendi que cal relacionar amb un moment de destrucció sobtada, que condemnà a l'oblit les fàbriques d'atribució andalusina i les seves reformes (se'n pogueren detectar dues, pertanyents a un recreixement de la cota de circulació a partir del segle XI a una nova distribució de l'espai entre finals del segle XI la segona meitat del segle XI). El repertori ceràmic del nivell d'incendi es compon de produccions andalusines, peces de terrissa amb perfils facetats i vidrats entre altres, i ens apropen a la cultura andalusina constatada al castell sarraí de Siurana (ADELL, MENCHON 2005).

No serà fins a inicis del segle XIII que les dades documentades poden definir una nova ocupació de l'espai. Peces de taula en verd i manganès de procedència cristiana combinades, entre altres, amb vidriades verdes i olles de pasta reduïda, en defineixen la cronologia proposada per a un nivell de circulació, i un posterior ús de l'espai com a zona d'emmagatzematge, tal com sembla indicar l'aparició d'una sitja.

Totes aquestes evidències relatades fins ara restaren obliterades pels processos constructius de la sala del palau gòtic durant el segle XIV, fàbrica alçada en el conjunt de construcció del nou castell palau, impulsada per l'infant Ra-

mon Berenguer i continuada per l'infant Pere, després que el rei Jaume II creà el nou comtat de les Muntanyes de Prades i hi passà la senyoria el 6 de maig de 1324 (GORT 2002, 67-68 i 101). D'aquesta edificació se'n van poder individualitzar el tancament perimetral i algunes de les banquetes constructives, així com diversos nivells de terraplenament per tal d'assolir la cota desitjada de circulació, conformada per un paviment de morter de calç, en molt mal estat de conservació, i que va ser objecte de tasques de reparació. El palau, amb un pis d'alçària, havia de connectar amb altres dependències del castell (aquest organitzat al voltant d'un pati quadrat amb una gran cisterna al centre), i amb l'església, que val a dir que havia de fer-se pel primer pis internament o per façana, ja que la connexió actual entre palau i església en planta baixa s'obrí quan es va convertir l'espai eclesial en presó.

Per concloure, cal indicar que no es va poder diferenciar de manera clara cap evidència relacionada amb el castell primitiu, aquell que de dimensions menors quedava configurat amb una església en el costat de llevant i que Lourdes Mazaira associava a les estructures aparegudes en els sondejos excavats l'any 1985 en l'interior de la sala gòtica i en el baluard de ponent (MAZAIRA 1986).